

Den Röda Boken

Sökande efter vägen - Jung i medelåldern

The Red Book: Liber Novus av CG Jung,

redigerad av Sonu Shamdasani

Av Murray Stein

Jungs stora röda *Liber Novus* är ett ytterst noggrant utformat dokument över författarens förändringsprocess i medelåldern. Denna magnifika återgivning i 2009 års upplaga publicerad av W.W. Norton, med titeln *The Red Book: Liber Novus*, utgör en milstolpe i Jungs publicerade verk. Inte bara för att den nu för första gången, 100 år efter att Liber Novus påbörjades, har blivit tillgänglig för forskare och allmänhet, utan också för det har lagts ner stor omsorg i denna påkostade produktion. Det är en extraordinär upplaga av ett extraordinärt litterärt och konstnärligt verk av en extraordinär man. Allt kring denna bok är större än livet.

The Red Book, som den nu publiceras i sin praktfulla utgåva, omfattar mycket mer än innehållet i det arbete som Jung skapade och som han kallade Liber Novus. I *The Red Book* finns, först och främst dramatik från ett visuellt perspektiv, faksimilen av Jungs egen Liber Novus (allmänt refererad till i det föregående som "the Red Book"), vackert fotograferad och presenterad på sidor fyllda med illuminationer och kalligrafisk skrift. Därtill finns texten i läsbar sättning, på ursprunglig tyska i den tyska utgåvan, i den engelska utgåvan i engelsk översättning av Mark Kyburz, John Peck och redaktören Sonu Shamdasani. En detaljerad fotnotapparat har tillfogats samt imponerande forskningskommentarer av redaktören. Huvudtexten innefattar inte bara den transkriberade skriften från Liber Novus två delar, Liber Primus och Liber Secundus, utan också en tredje del kallad "Scrutinies" på engelska (*Prüfungen* på tyska), (prövningar övers. anm.), som redaktören väljer att inkludera som en sorts Liber Tertius. I tillägg finns redaktörens imponerande introduktion, hans mer än 1000 fotnoter, översättarnas kommentarer, ett förord av Ulrich Hoerni för Stiftelsen för C.G. Jungs Verk, och några bilagor som innehåller ytterligare relevant material och som inte står att finna i den ursprungliga the Red Book eller i Scrutinies. Redaktörens introduktion och kommentar erbjuder en riklig mängd information gällande hur texten är konstruerad i olika lager under sin fjorton år långa tillkomsttid. Han tillhandahåller också övertygande motiv för sitt tillägg till den ursprungliga Liber Novus.

Allmänhetens mottagande av *The Red Book* har varit överraskande på många sätt. För det första har pressbevakningen och tidningarnas recensioner till dags dato i huvudsak varit positiva, de har beundrat verkets kvalitet och även varit anmärkningsvärt respektfulla i förhållande till dess innehåll. Det var

inte på förhand givet, med tanke på att den huvudsakliga tendensen tidigare speglat motvilja mot Jung och den jungianska teorin. Men jag förställer mig att det blir svårt, även för en som är ute efter att racka ner på boken, att på ett övertygande sätt hävda att den erbjuder föga av värde - speciellt när man tänker på de enorma svårigheter det har inneburit för W.W. Norton att framställa en exakt faksimil, dessutom bokens underbara bilder, papperskvalitet, grafiska utformning och den lärda notapparatur som skapats av dess hängivne redaktör, Sonu Shamdasani, samt sist men inte minst Jungs egen noggranna kalligrafi och kraftfulla användning av starka färger. Den andra stora överraskningen har varit antalet böcker som har gått i tryck för att tillfredsställa efterfrågan – 25 000 ex fram till nu, och ökningen fortsätter! Och det för en bok som är mycket dyr i en tid av finansiell kris och oro, även om man måste säga att köparen gör ett fynd med tanke på bokens höga kvalitet, mäktiga storlek och vikt.

Vi vet ännu inte hur *The Red Book* kommer att tas emot av de jungianska veteranerna, de lärda forskarna av Jungs andra arbeten, de jungianska psykoanalytikerna och andra specialister. Man kan även fundera över om Jung själv skulle vara lycklig över allt det offentliga ståhej som har omgivit bokens utgivning. Jag föreställer mig att han skulle ha föredragit mer diskretion med tanke på det ytterst personliga och symboliska innehållet i boken.

För att behålla skillnaden mellan Jungs handskrivna original och den publicerade versionen, som ju innehåller en hel del mer material än originalet, refererar jag till Jungs produktion som ”the Red Book” eller som ”Liber Novus” utan kursivering eftersom de är opublicerade dokument, och till det publicerade verket som *The Red Book* med kursivering. (Bokryggen på Jungs the Red Book har titeln Liber Novus, och i den nu publicerade versionen har detta blivit en undertitel).

Jungs Agoni

I hjärtat av Jungs Liber Novus finns en Agoni (från klassisk grekiska *ἀγών* som betyder ’tävla, kämpa om, kamp, strid’). På hans tyska modersmål skulle Jung kalla det en *Auseinandersetzung* (uppgörelse, ordbyte, kontrovers, dispyt övers. anm.). Jung brottas med änglar, ljus och mörker. Som för varje Agoni är det här en kamp som är omöjlig att gå in i utan att svettas ordentligt, och Jung får genomgående anstränga sig till det yttersta. I Agonin finns i varierande grad, prot-agonist(er) och ant-agonist(er). Det kan vara ett högljutt gräl, en uppgörelse, ett tillstånd av fiendskap eller aggressiv konkurrens, en debatt eller ett spant samspel, men vid varje tillfälle är det en prövning av viljor som driver de inblandade, inklusive oss som åskådare, till uthållighetens gräns. Att läsa *The Red Book* är också ett styrkeprov.

I berättelsen, som här publicerats i tre delar (Liber Primus, Liber Secundus och Scrutinies), finns ett stort antal gestalter mot vilka Jung ser sig själv i rollen som protagonist, (huvudperson övers. anm). Huvudpersonen undantagen räknar jag till 22 individuella gestalter i texten, plus några som kommer

gruppvis (e.g., demoner, Kabiroi, Skuggestalter, Själur). Jungs gestalt representeras i sin persona som ”Jag” och är den ende kontinuerligt närvarande. Som sådan konfronterar författaren de andra i tur och ordning, argumenterar, grälar och diskuterar med dem, kämpar med att få klarhet i vad de menar för att få upplysningar eller för att uppnå samförstånd. Varje gestalt, inklusive ”Jag”, representerar en aspekt av Jungs psyke och på det sättet bidrar var och en med något ovanligt som spelar in då Jungs Agoni utvecklar sig. Flera av gestalterna återkommer från tid till annan, såsom Elijah och Salome och givetvis Soul (Själen, övers. anm.) medan andra uppträder endast en gång för att sedan försvinna.

Jung är här i sin agoni i en komplicerad sits eftersom han själv är den han tävlar emot, d v s han är båda (eller alla) tävlande på samma gång. ”Jag” och ”Andra” är beståndsdelar av en enskild komplexitet. C.G. Jungs psyke, som i sig aldrig helt och fullt är ”hans” eftersom det delas med den västeuropeiska människan, som ju Jung i sin speciella omständighet representerar. Alla är dock gestalter från samma föreställning, ”Jag” antar en persona, de(n) ”Andra/Andre” (som uppträder mest som mytologiska gestalter och närmar sig ”Jag” eller uppträder plötsligt och spontant då han med avsikt skådar in i sitt psykes nattliga mörker), erbjuder en mängd utmaningar, som leder till dramatiska tillfällen av prövningar för båda gestalter, ofta allvarligt och ibland till sista andetaget. I berättelsen är ”Jag” sökande, ifrågasättande, accepterande, förkastande, separerande, integrerande – kort och gott transformerar han sig själv i ett antal psykologiska processer.

Vad vi har framför oss är en dramatisk gestaltning av en mans förtvivlade sökande efter sin väg för att bättre orientera sig med sin komplexitet och vad den förebådar – Liber Primus bär titeln ”The Way of the Coming” (*Der Weg des Kommenden*) (”Det kommandes väg” eller fritt översatt ”Vägen för det framtida”) och Liber Secundus ”The Way of the Erring” (*Der Weg des Irrenden*) (”Vägen för den vilsne”). Vägen (*der Weg*) är en kritiskt viktig term i berättelsen och pekar mot individuation, mot själsligt djup, mot autenticitet och ytterst till anknytning med vad Jung senare skulle kalla Självvet. Under processen i att söka och följa sin väg, upplever huvudpersonen extrem oro och risk för katastrof. Man känner genom hela berättelsen att han balanserar på en tunn tråd mellan att behålla sin mentala hälsa och förlora sig i galenskap, då han blir mer och mer intensivt involverad i dessa inre dialoger och drama. Vid ett tillfälle, befinner han faktiskt sig intagen på ett dårhus och hänvisad till en fet liten psykiater som ställer diagnosen religiös mani! Utmaningen är obeveklig, ibland upprymd, ibland underhållande och till och med humoristisk och ibland vämjelig.

Vem blir vinnaren i den här kampen mellan Jungs personifieringar av sitt ego och sina olika alter ego? Finner ”Jaget”, vägen mitt i allt detta förvirrande material och så många röster? När allt kommer omkring, segrar ”Jaget” eller överlever åtminstone, men inte utan att genomgå en omfattande förvandling, och han finner verkligen vägen som leder till själsliga erfarenheter. Initiering och förvandling är givetvis syftet med hela processen från början även om de inte är kända mål från början. Som det utvecklar sig är det här en initiering till ”de andliga djupen” (”the spirit of the depths”

(*der Geist der Tiefe*)), som sätts i motsats till "tidsandan" ("the spirit of this time" (*die Geiste dieser Zeit* – en bokstavlig översättning är i pluralis, "the spirits of this time" "vår tids andar") (Jung 2009, s. 232). Liksom när det gäller all autentisk initiation, är ett positivt resultat inte på förhand givet. Vid olika tillfällen i berättelsen är huvudpersonen, protagonisten, hotad av ren galenskap och förlust av kontroll över sitt mentala liv. Han kan inte veta (och inte heller vi som läsare när vi i omgångar djupare och djupare lever oss in i berättelsen) hur den här initieringsprocessen kommer att utveckla sig förrän sista sidan är skriven.

I det här fallet finns ingen sista sida inom ramen för Liber Novus pärmar, så som en implikation gick Jungs Agoni (avgörande uppgörelse övers. anm), längre än vad texten visar. Faktum är att Jung aldrig avslutade sin Liber Novus. Den kalligrafiska textningen bara slutar, mitt i en mening (Jung 2009, s. 325, ftn. 330). När han sent i livet, 1959, återvänder till verket för att försöka lägga till en avslutning, stannar han åter igen mitt i en mening (Jung 2009, s. 360). Kanske försöker han förmedla något till oss genom dessa oförklarliga och för honom icke typiska och oväntade stopp. Redaktören för *The Red Book* har på ett sätt ordnat till det här problemet genom att från the *Draft*, (utkastet övers. anm.), lägga till ett redigerat maskinskrivet manuskript som Jung skapade från the Black Books, (de Svarta Böckerna övers. anm.) för att användas i the Red Book. Det är en text som skulle kunna erbjuda en avslutning för Liber Novus. Jung valde att fullt ut överföra den maskinskrivna texten till kalligrafi. Med kommentarer och genom att lägga till en tredje del från the Black Books, "Scrutinies", så erbjuder detta en meningsfull fortsättning samt innefattar en kosmogonisk vision, "The Seven Sermons to the Dead" ("Septem Sermones ad Mourtos", "Sju Predikningar till De Döda" övers. anm).

Faktum är att *The Red Book*, som den nu publicerats, endast representerar ett fragment av det som för dess begåvade författare var en livslång kamp mellan vad han skulle kalla det medvetna jagets personlighet och ofta i opposition, eller åtminstone radikalt olikt, det omedvetnas vilja. Det var denna kamp, mer än hans barndom, hans äktenskap och andra relationer, hans professionella karriär eller andra faktorer som skulle komma att skapa och forma honom till den djupa och sammansatta personlighet som han blev. Som det skildras i *The Red Book*, var Jungs Agoni den ensammes kamp i sökandet efter vägen att realisera, omfatta och acceptera sitt personliga öde, sin personliga bestämelse.

Några historiska datum och personligheter av betydelse

För många kommer det som en överraskning att bokens första lager, så att säga den djupaste 'guldgruvan', för Liber Novus, är nedtecknad i de så kallade Svarta Böckerna och endast tog 160 dagar i anspråk. Den första noteringen är införd den 12 november 1913 och den sista den 19 April

1914. Detta lager återfinns i 32 noteringar i de Svarta Böckerna. Ur ett biografiskt perspektiv är det viktigt att förstå denna riskfyllda tid i Jungs liv eftersom det är en tid som han fortsatte att reflektera kring under de närmaste 15 åren.

Målningarna i *Liber Novus* är delvis illustrationer av de gestalter som återfinns i texten men också, och av större vikt, utgör de en nivå av Jungs individuationsprocess bortom den amplifierade texten och på många sätt överskrider de texten. På sätt och vis kan man säga att Jung ganska snabbt växte ifrån den process som kommer fram i berättelsen som begränsas till perioden 1913 till 1916 medan bilderna sträcker sig till 1927. Den senare processen som representeras av bilderna gjordes långt efter texten var bestämd och fullbordad. De skildrar hur Jung kommer fram till symboler för Självvet vilket inte uppnås i själva texten.

I *Mitt Liv* redogör Jung för att sin 'konfrontation med det omedvetna'. Agonin, som vi delvis finner detaljerat beskriven i *The Red Book*, börjar med hans brytning med Freud (Jung 1961, s 170). Freud omnämns inte direkt i *Liber Novus* (inte heller vad det beträffar, andra personer från Jungs dåvarande liv), men faktum är att den dramatiska berättelsen om hans arbete skildrar kampen med att separera från Freud och från tidigare intagna intellektuella ståndpunkter. Om syftet med detta inre arbete var att finna en egen väg, var han säkerligen medveten om att detta var en väg som måste skilja ut sig från Freuds inflytande och från de djuppsykologiska linjer som utformats av samtidens andar. Jungs väg skulle inte grunda sig på tidigare lärdomar eller på antaganden i hans egen tid. Genom att följa vad som i *The Red Book* kallas "the spirit of the depths" ("de andliga djupen" övers. anm.) och lämna tidsandan bakom sig, vågade sig Jung medvetet in i det okända (*Jenseits*, på tyska). Helt visst gick han här långt bortom gränsen för det som var tillåtet för en europeisk intellektuell. Han visste att han förverkade det rykte som pålitlig och välgrundad psykologisk tänkare som gjort honom berömd i trettioårsåldern. De intellektuella positioner som han lämnade, hade han byggt upp under sin levnad fram till nu. Han hade tillägnat sig de grundläggande antaganden som fanns i den tiden, både i skolan och på universitetet. Men av största vikt var de efterföljande tolv åren från år 1900 då han startade sin utbildning till psykiater vid Zürichs universitetsklirik Burghölzli. Där började Jung sitt vetenskapliga forskningsprojekt "Studier gällande Ordassociation" som fortsatte efter 1907 under inflytande av Freud och hans psykoanalytiska skola fram till brytningen 1912 – 1913. Faktum är att dessa idéer var allmänt förekommande i upplysningstidens Europa sedan 1700-talet.

Hans skiljaktigheter med Freud hade alltid funnits där alltsedan deras relation inleddes, men de hade hållits i schack men blev skarpare och betydelsefullare efter deras gemensamma resa till Amerika 1909. Motsättningarna nådde sitt klimax då Jung publicerade andra delen av *Transformations and Symbols of the Libido* i *Jahrbuch* (den psykoanalytiska rörelsens årsbok övers. anm.) i september 1912. Freuds föraktfulla mottagande av detta arbete ledde till ett ilsket meningsutbyte i deras personliga brevväxling och den 6 januari 1913 skrev Jung till Freud att han ämnade följa dennes

begäran om att avbryta den personliga relationen av deras samarbete. Jung skulle inte vidare belasta sig med att fortsätta skriva brev av det slag han tidigare sänt. Han avslutade sitt sista brev med ett citat ur *Hamlet*, ”*Der Rest ist Schweigen*”, resten är tystnad.

Åtta månader senare, den 5 augusti 1913, höll Jung en föreläsning i London där han för första gången använde termen ”analytisk psykologi”. Detta markerade en offentlig brytning mellan hans eget synsätt och det som tillhörde hans förre mentor. En månad senare, vid IPA:s kongress i München (7 – 8 september 1913), mitt i en oppositionslysten konferens som hölls i en spänd atmosfär mellan de två polerna med Freud och hans efterföljare på den ena sidan och ”Zürichskolans” anhängare å den andra (Freud svimmade för andra gången i Jungs närvaro under denna kongress) omvaldes Jung som president, ordförande för IPA, men med den begränsningen att alla representanter från Wien lade ner sina röster. På ett sätt vann Jung kraftmätningen med representanterna från Wien i München, men det var inget han ville, eller kanske kunde dra fördel av. Freud var fortfarande helt klart den dominerande kraften i den psykoanalytiska rörelsen och att ta över skulle ha inneburit ett kungamord, vilket han inte var beredd att genomföra.

Den 27 oktober, efter att ha hört från en gemensam bekant att Freud ifrågasatte hans ’*bona fides*’ (ärliga uppsåt, heder övers. anm.) i psykoanalytiska sammanhang, skickade Jung ett brev till Freud med en formell begäran om att avgå som redaktör för *Jahrbuch*, en ställning som han innehaft sedan tidskriftens instiftande. Han skrev att han under dessa omständigheter på intet vis kunde fortsätta med den här typen av samarbete (McGuire 1974, s. 550).

Dessa händelser utgjorde en fond till ”resan mot det okända” (till ”*Jenseits*” på Jungs orginaltyska). Det kommer att bli från dessa äventyr som han genomgick inom det området, och som har Djupens Själv som följeslagare, som Jung utformar *Liber Novus* de följande åren. Den 12 november 1913, bara två veckor efter att han skickat brevet till Freud med sin avsägelse från *Jahrbuch*, gör Jung den första anteckningen i de Svarta Böckerna som består av den grundläggande berättelsen som senare kom att ingå i den Röda Boken. Dessa anteckningar fortsatte under en period av 160 dagar till ett antal av totalt 32 separata noteringar: 4 anteckningar i november, 9 i december, 14 i januari, 4 i februari, ingen i mars och den sista den 19 april 1914. Dagen därpå, den 20 april 1914, sänder Jung in sitt formella brev där han avsägar sig ordförandeskapet i IPA och 10 dagar senare, den 30 april drar han sig tillbaka från den medicinska fakulteten vid Universitetet i Zürich. Han var nu helt sin egen, en fri man.

Vi ska inte underskatta riskerna som den nya ideologiska friheten medförde för Jung. Det är helt tydligt att en av Jungs huvudsakliga utmaningar och kraftprov under sin Agoni, sin kamp på liv och död, var att konfrontera och övervinna sin rädsla inför att utföra den ensam. I det material av aktiv imagination som är publicerat i *The Red Book*, återkommer ständigt bilden av den enslige, en Solitär. Till slut skulle betydelsen av den här gestalten, på varierande sätt porträtterad i berättelsen, vara en genomgående följeslagare i allt det Jung gjorde och tänkte genom resten av livet. Den här perioden av

inre arbete utgjorde fundamentet för en avgörande vändpunkt i Jungs inställning till sig själv och världen. Han hade funnit sin väg, och i första hand inkluderade den inte vare sig Freud eller universitetet, så att säga kollektiv psykologi varken på djupet eller inom den akademiska världen. Från och med nu var Jungs väg, den ensammes väg, solitärens väg; en man vars individuation, vars sökande inriktar sig till att behålla den rätta relationen till den egna själen. Man kan förstå att Tornet i Bollingen, som han började bygga 1920 på en avskild bit land vid övre änden av Zürichsjön, blev en logisk förlängning av Liber Novus.

En kommentar kring Jungs teologi i den Röda Boken

Inte heller ska vi bortse från de religiösa konsekvenserna av denna resa, eftersom den Röda Boken på många sätt är ett andligt dokument som försöker bana väg för en ny teologi. Titeln på bokryggen, Liber Novus, indikerar att han såg den som ett nytt Nya Testamente, urtexten för en ny Väg. En anledning till att den var så nödvändig, var den fasansfulla förhistorien och utbrottet av första världskriget. Det uppenbarade bristerna i den traditionella kristendomen, speciellt dess inflytande på civilisationen och svårigheten som den pågående verkligheten visade, nämligen att omfatta ondskan i världen. Jungs upptagenhet med onskans problem är starkt närvarande i *The Red Book*. Arbetet kulminerar ungefär fyrtio år senare i hans text *Svar på Job*, men redan här är den ett centralt tema och kommer att sysselsätta honom under hela hans livstid. Jungs specifika problem var uteslutandet av Satan ur Gudomen, med andra ord så att säga negationen av negationen. För honom var detta en helt otillfredsställande lösning på onskans problem så som den såg ut i världen. Den innebar också en logisk brist för Jung som dialektisk tänkare.

Lyckligtvis behövde inte Jungs teologiska allvar gå ut över hans sinne för humor. I *The Red Book* finns en uppsluppen passage i kapitel 21 av Liber Secundus som bär titeln ”Magikern” där Jung bönfaller den Heliga Treenigheten att försöka ta med Satan under uppstigningen till himlarna. Det här fungerar inte eftersom Satan protesterar vilt på grund av att Fyrtalet är för statiskt: inget skulle hända i skapelsen om han förenade sig med Gudomen. Han måste hållas utanför Treenigheten för att kunna ställa till med oreda och kreativitet i kosmos, han personifierar som Satan det satanistiska, att vara fri att ställa till med oordning, kaos. När allt kommer omkring är han den störande och därför också det kreativa elementet i den kosmiska dynamiken.

Även om Jung ville acceptera spelet mellan motsatserna gott-och-ont hellre än att vända ondskan ryggen såsom den är skildrad i den kristna teologin, så fann han det inte så lätt att inkludera ondskan i det som blivit till den kristna skuggan i hans egen individuation - om han samtidigt skulle behålla en etisk förpliktelse. Han visste säkert att om man tillät ondskan för stort utrymme, så var det inte ens önskvärt utifrån ett mentalhålsoperspektiv. Men senare, i ”Sju predikningar till de döda”, som finns i *Scrutinies (Prüfungen, Prövningar övers.anm.)* presenteras gestalten Abraxas som en möjlig lösning till hur en integrering av ondskan skulle kunna se ut i praktiken, eftersom den gestalten representerar

en komplett kombination av ”motsatser” och polariteter. Ändå undrar man om Jung lutade åt att slutgiltigt acceptera denna ersättning av den kristna gudomligheten. I ”Sju predikningar till de döda”, så verkar inte de döda, som kommit tillbaka otillfredsställda från Jerusalem, helt ha tagit till sig Abraxas och Jung refererar inte vidare till Abraxas, förutom i *Sju Predikningar*. När Martin Buber hänvisade till Abraxas i den sarkastiska brevväxlingen under 1950-talet, då Buber kallade Jung för en modern gnostiker och Jung förnekade det, kallade Jung faktiskt Abraxas för en ’ungdomssynd’, som inte skulle tas på för stort allvar (Jung 1952 par. 1501). I den omfattande korrespondensen med Fr. Victor White mellan 1945 och 1960, i vilken onskans problem och olika Gudsuppfattningar grundligt diskuteras, finns inga referenser till Abraxas, trots att Jung med eftertryck proklamerar sin avsky mot den kristna doktrinen, *privatio boni*, som effektivt förnekar onskans realitet och dess plats i, eller i relation till, Guds natur som en del av den gudomlighet som vi människor måste handskas med. Jung kanske inte fann ett Svar till Job i Abraxas, men han ville fortsatt hålla öppet för en ny Gudsbild som på något vis skulle inkludera skuggsidan av Gudomen.

Eftersom Abraxas är så nära Jung någonsin kom i att benämna en sådan gudomlighet, ska vi inte heller avfärda Bubers intuition; att Jung hade en gnostisk skuggsida som influerade hans teologi. En kvasiteologisk version av de idéer som *7 Predikningar* innehåller och som indirekt kan associeras med Abraxas och med den i Alexandria bosatte gnostiske läraren Basilides, dök upp flera år senare i *Aion*. Här utvecklar Jung en allomfattande version av verkligheten baserad på en serie gnostiska fyrtals enheter och relaterar nära denna mytologiska version med hans psykologiska konstruktion av Självvet. *Aion*, ett sent verk, kanske kan ses som ’översättningen’ av ett tema från Liber Novus och Prövningar till ett samtida vetenskapligt språk och psykologisk teori. Översättningen av Abraxas till psykologisk terminologi skulle då kunna bli till ”Självvet”, förstått som *coincidentia oppositorum*, en dynamisk komplexitet som följer individuationen där både Gott och Ont tar del.

Jung Magikern

En väsentlig händelse i de äventyr som återberättas i *The Red Book* är Jungs accepterande av magikerns trollstav (se kapitel 19 i Liber Secundus). När den till en början kommer i hans hand vet han inte riktigt vad den är eller vad han skall göra med den. Snabbt lär han sig att dess makt kan göra honom stark och osårbar för andras kritik och pika. Även om han inte uttrycker det tydligt, så tjänar trollstaven syftet att skydda honom från den kritik som han måste ha väntat sig från de intellektuella djuppsykologerna i hans samtid, som Freud och wienarna, likaväl från filosoferna och de kyrkliga som inte kunde acceptera psykets verklighet såsom han avtäckte den. Jung identifierade likväl att ett ännu djupare offer var nödvändigt för att erhålla den fulla styrkan i magikerns makt; nämligen tröstens och tillitens offer, att ge och ta emot tröst. Med andra ord upptäckte Jung att han behövde bli mer

hårdhudad för att fullt ut kunna svinga magins trollstav. Men vari består magins värde förutom självförsvar? Och hur används den etiskt?

För att ta reda på det, uppsöker protagonisten den store magikern, Philemon. Vad han lär av Philemon i kapitlet som bär titeln "Magikern" (Kap. 21 i Liber Secundus) blir avgörande både när det gäller den här tiden i hans liv, när han skiljde ut sin professionella identitet från Freuds ambitioner och psykoanalysen och för hans framtida arbete som psykologisk teoretiker och tänkare. Philemon lär honom att vetenskapen är begränsad och kan aldrig omfatta eller förklara den del av verkligheten som är irrationell. Den vetenskapliga metoden, förklarar han, kan bara förstå och gripa om det som är potentiellt rationellt, den del av verkligheten som grundas och styrs av lagar och principer. Den som är subjekt för matematiska formler och därför vilar på logikens grund. Resten är inte tillgängligt för vetenskapen. Magikerns roll är att göra den andra delen av verkligheten, den ickerationella, begriplig. De flesta intelligenta människor kan följa den vetenskapliga stigen och det är tillräckligt för dem, konstaterar Philemon. Men för dem som öppnat dörren för kaos, som Jung har gjort i dessa äventyr genom *Jenseits*, är detta inte tillräckligt. De upptäcker att de behöver något bortom vetenskapen om de ska kunna handskas med de irrationella delarna av medvetandet och av verkligheten och att förklara denna. Det är magins funktion. Magin kan göra det irrationella begripligt.

I *Mitt Liv* skriver Jung att det material som kom ur hans konfrontation med det omedvetna upptog honom resten av livet i det att han försökte översätta meningen av föreställningarna till ett för den tiden acceptabelt språk. (Jung 1961, s.199). Materialet i Liber Novus och Scrutinies var inte lämpligt för publicering eftersom det inte var i linje med 'tidsandan'. Därför valde Jung att inte publicera det. Snarare var han tvungen att 'inkorporera detta glödande material in i den samtida världsbilden' (ibid.). Den 'översättningen', vill jag hävda, var precis magikerns verk. Jungs projekt var att göra den inre världens irrationella kaos begripligt, att skapa en karta för territoriet och benämna dess huvudsakliga kännetecken, att ge sig själv och andra ett sätt att handskas med det osynliga livet i medvetandet, eller åtminstone den delen av det som inte kan mätas och undersökas med hjälp av psykiatrins och psykologins normala vetenskapliga metoder. Denna utforskning och kartläggning konstituerade undersökningen av det omedvetna. Detta skedde genom att använda redskap som aktiv imagination och drömtolkning och att sedan översätta fynden till ett språk som människor utan svårighet kunde förstå och använda, djuppsykologins språk. Följaktligen har vi nu de välkända termerna som Jung skapade för att tillgodose detta syfte: persona, skuggan, anima, animus, självet, psykologiska attityder och funktioner, den transcendent funktionen, arketypiska bilder, komplex och så vidare. Det verk som skapades de följande åren, när Jung upplevde 'lavaströmmen', finner vi nu i tryck i *The Red Book*. Den ägnades till att översätta hans upptäckter, till konstruktionen av den analytiska psykologin, som vi nu känner väl från de publicerade volymerna *Collected Works*.

The Red Book kan hjälpa oss att spåra Jungs ursprungliga personliga och subjektiva attityder och idéer. Tidigare har många lagt märke till influenser från olika filosofer, poeter och andra intellektuella i Jungs källor. En lista på dessa innefattar Platon, Kant, Schopenhauer, Hegel, C.G. Carus, Goethe, Schelling, gnostikerna, alkemisterna, Österns och Västerlandets religioner. Allt detta är utan tvekan sant och välgrundat eftersom Jung var så beläst, men vi kan nu se detaljer från en helt annan källa till påverkan. Bilderna, berättelserna och dess kommentarer, som vi nu kan studera i *The Red Book*, medverkar till grundläggande ingredienser i Jungs tänkande. Kanske inte så mycket till innehållet, men att de pekar mer mot att skapa en attityd till vad djuppsykologi handlar om och vad den kan uppnå genom *personlig transformation* (min kursivering, över anm.). Denna källa öppnades för honom precis i den period när de grundläggande idéerna som skulle forma den analytiska psykologin började ta specifik form i Jungs medvetande. De uppstod först som symboler, genomgick sedan en process av tänkande och reflektion som slutligen skulle transformera, omvandla dem till abstraktioner och psykologisk teori. Många av de idéer som Jung senare använde för att skapa sin vision av djuppsykologi och som var av avgörande betydelse, skapades av de erfarenheter som strömmade in i och genom honom under hans medelålder. Den turbulens, de initiationsprov och de omvandlingar som skapades inom honom förändrade hans världsbild på ett oåterkalleligt sätt. *The Red Book* ger oss den hittills närmaste inblicken i den Big Bang som skapade den analytiska psykologin. Vi får invänta publiceringen av the Black Books för att erhålla ett ännu närmare perspektiv.

Till frågan om bokens genre

Slutligen är ju *Liber Novus* både en slags bok och en vision, även om den förblev opublicerad genom Jungs eget beslut och under hans livstid. Så vilken genre tillhör den? *Liber Novus* kan, om man vill, jämföras med många andra verk i den västeuropeiska litteraturen, men den är också distinkt olik dessa i många viktiga hänseenden. Den kan läsas som ett litterärt verk besläktat med Dantes *Divina Comedia* eller Homeros *Odyssén* eftersom den använder sig av resandet genom okänd terräng som metafor, inklusive himmel och helvete. Men är ändå helt olik dessa erkända litterära mästerverk i det att den inte är konsekvent och heller inte har den poetiska och konstnärliga stramhet som karaktäriserar dessa verk. Den har heller inte den berättarskicklighet eller kommando över författarens medvetna jag. Faktum är att författaren Jung lämnade ifrån sig kontrollen över sina aktiva imaginationer just för att underlätta uppkomsten och utvecklingen av dialogen och bilderna i deras råa form. Det kan av och till vara en smula chockerande. *Liber Novus* är heller inte ett vetenskapligt verk som Darwins dagbok, *Voyage of the Beagle*, även om den tar formen av en dagbok skriven under en upptäcktsresa. Men den involverar sig inte i vetenskaplig rationalitet, faktum är att den värjer sig emot vetenskapliga principer och värden till förmån för föreställningar, fantasier och det Jung kallar ”den intuitiva metoden”. Somliga har jämfört den med visuellt poetiska verk som Blakes *An Island in the Moon* eller *The Four*

Zoas eftersom den innehåller så många överväldigande målningar och illustrationer. Men intentionen med *Liber Novus* är inte att vara ett konstnärligt utan ett psykologiskt verk. Detta är psykets värld som jag såg och upplevde den, hävdar Jung och han innefattade den udda vägen som han tänkte på den under tiden det pågick och efteråt, därför att han var den som såg och upplevde. Nietzsches *Thus Spake Zarathustra* kommer man också att tänka på som ett möjligt jämförbart verk och många fotnoter i *The Red Book* refererar till den. Även om det verkar som *Liber Novus* delvis är modellerad efter detta verk och visar liknande retoriska blomstring, förnekar Jung med bestämdhet rollen av profet/avatar och gör sig själv till, inte andra, det huvudsämbjekt för analys och mål för omvandling, transformation som han siktar mot. Till skillnad från Nietzsche, vars egen jagstämpunkt inte står att finna i *Also Sprach Zarathustra*, ställer Jung frågor till sina inre läromästare genom hela *Liber Novus*. Han har också invändningar mot vad de begär att han ska hålla med om. *Liber Novus* har också likheter med St. Augustinus *Bekännelser*, ett meditativt och personligt vittnesbörd om sökandet efter Gud och efter en verklig relation till det Gudomliga. Men Jung har inte samma ursprungskälla eller trovissitet och tillit som ett helgon, och han slutar inte vid samma ställe, d v s som en man med tro på den bibliske Guden, även om *Liber Novus* bekräftar kärleken och andligheten som nödvändiga för att göra jaget till det kärll som tar emot det Gudomliga, om och när det väljer att anlända oavsett vilken form det väljer att anta.

Liber Novus är därför unik. Jag ser det som ett litterärt och bildmässigt fragment av en livslång psykologisk resa mot ett personligt öde, en resa till Självvet. I *The Red Book* får vi privilegiet att bevittna nyckelelementen i Jungs individuationsprocess under den kritiska medelåldern då han fullständigt förnyade sina medvetna inställningar och återfann sina förlorade anknytningar till egna djup och livsväg; då han återupptäckte sin själ, vilket han var i desperat behov av i sökandet efter en ny väg för att kunna fortsätta leva. Jag tänker på den som en modernt framförande av ett verk liknande "The Dialogue of a World-Weary Man with His Ba" (Jacobsohn), en egyptisk text fyra tusen år gammal. Om *Liber Novus* kan ordnas in i en genre, skulle det kunna bli inom den grupp som kallas *Timeless Document of the Soul* (Hillman).

Då frågan om bokens genre, liksom alla andra frågor som uppstår då man läser denna märkliga utgåva, tills vidare får vara öppen, eftersom detta verk ännu ett århundrade senare radikalt utmanar "vår tidsanda", är en sak är tydlig: i och med utgivningen av *The Red Book*, har *Liber Novus* och *Scrutinies* på ett sätt funnit sitt riktiga ögonblick. I en tid av förnyat intresse kring tankens historia kommer de nu att inta sina platser som ett grundläggande djuppsykologiskt dokument.

Referenser

Hillman, J. (ed.) (1968). *Timeless Documents of the Soul*. Evanston: Northwestern University Press.

Jacobsohn, H. (1968). "The dialogue of a world-weary man with his Ba". In *Timeless Documents of the Soul*, ed. J. Hillman. Evanston: Northwestern University Press, 5-54.

Jung, C.G. (1952 [1976]). "Religion and psychology: A reply to Martin Buber." CW 18.

Jung, C.G. (1961 [1989]). *Memories, Dreams, Reflections*. New York: Vintage Books.

Jung, C.G. (2009). *The Red Book*, ed. Sonu Shamdasani. New York: W.W. Norton.

McGuire, W. (ed.) (1974). *The Freud-Jung Letters*. Princeton: Princeton University Press.

Översättning Gunilla Midbøe